

CİNSİYET KÜLTÜRÜ İÇERİSİNDE KADIN VE ERKEK KİMLİĞİ (Malatya Örneği)

Woman and Man Identity in Gender Culture (Example of Malatya)

Ersan ERSOY*

Özet

Bu makalenin esas amacı, toplum içerisinde cinsiyetle alakalı tutum ve davranışların meydana gelmesinde etkili olan faktörleri belirlemektir. Ayrıca değişim süreci içerisindeki kadının ve erkeğin bazı ortak konulardaki farklılaşmalarının boyutlarını göstermektir. Cinsiyetlere mahsus bazı özellikler bulunsa da kültür, bireylerin cinsiyet kalıplarını ve tutumlarını belirleyen esas faktördür. Ancak kültürün kadına ve erkeğe yönelik belirlediği rol ve modeller zamanla değişebilmektedir. Çalışma içerisinde kadının ve erkeğin günümüzde değişen rolleri ve değerleri, Malatya ilinde yapılmış olan anket verileri dikkate alınarak yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, Cinsiyet Kültürü, Cinsiyet Tutumları, Cinsiyet Kimliği, Kültür ve Sosyal Değişme

Abstract

Main objective of this study is to determine the factors which are influential in the emergence of the attitudes and behaviours related to gender in society, and to explicate the dimensions of differentiation in some commonly shared matters both by men and women. Although there are some characteristics peculiar to gender, the culture is the essential factor specifying individuals' gender attitudes and patterns. However, the models and roles the culture allocates for women are subject to change in due course. In the scope of this study, the changing roles and values of men and women in contemporary world are interpreted and with a reference to the data taken from the survey questionnaires executed in Malatya province.

Key Words: Gender, Gender Culture, Gender Attitudes, Gender Identity, Culture and Social Change

Giriş

Genel olarak toplumsal yapı, insan ilişkilerini kuşatan bütünsel bir sistem görünümü taşısa da bireyin yaşadığı ilişkiler, bu bütünsellik içerisinde kategoriktir. İnsanlar kendilerini sahip olduklarıyla veya olmadıklarıyla herkesten farklı olarak algılar ve bu algılamalar çerçevesinde bir sınıfa koyarlar. Yeri geldiğinde kendilerini bazen bir Müslüman veya Hıristiyan, bazen Türk veya Alman, bazen öğretmen veya işçi, bazen zengin veya fakir bazen de yaşlı veya genç olarak algılar ve tanıtır. İnsan hayatında belirlenebilecek bir diğer kategori de kadın veya erkek olarak ifade edilmesidir ki, bu bireysel ve toplumsal hayatın temel karakteristik vasıflarını ve dayanaklarını oluşturur. Cinsiyet şeklinde kavramlaştırılan bu olgu, bireye yönelik toplumsal anlamları,

* Dr., İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

değerleri, rolleri biçimlendiren, özellikleri ve beklentileri ihtiva eden önemli bir sosyal kategoridir. Kadın veya erkek olarak cinsiyete dayalı bir kimliği üzerinde taşıyan bireyin, bahsettiğimiz toplumsal beklentilere kayıtsız kalması söz konusu değildir.

Bu doğrultuda, kadın ve erkek cinsiyet grubundaki tutum ve davranış farklılıklarını görebilmek, bu farklılıkların boyutunu ve toplumsal yapı ile olan ilişkilerini izah etmek amacı ile Malatya il merkezinde bir anket çalışması yapılmıştır. Araştırma evreni olarak Malatya ili seçilmiştir. Tesadüfi örnekleme yoluyla, Ekim-Kasım 2007’de yapılmış olan bu çalışmanın verilerinden faydalanmak suretiyle, cinsiyet tutum ve değer hükümlerindeki değişimler, erkeğin kadına, kadının erkeğe göre farklılıkları ve benzerliklerinin neler olduğu ele alınmıştır. Araştırma kapsamında örneklem olarak belirlenen 357’si erkek 288’i kadın olmak üzere toplam 645 kişiye, yüz yüze anket uygulanmıştır. Araştırmanın örneklem sayısı % 99 güvenlik düzeyi ve +/-5 göz yumulabilir yanılma payı aralığında yer almaktadır. (Sencer, 1989: 610) Örneklemeden elde edilen veriler, SPSS programı kullanılarak çapraz ilişki ve dağılım tabloları çıkarılmış ve bulgular yorumlanmıştır. Çalışma içerisinde daha çok bilgiyi ve veriyi sunabilmek amacıyla bazı ilişkili ve önemli konuların yüzdelerle sonuçları metin içerisinde verilmiş, tabloları konulmamıştır.

1. Cinsiyetle İlgili Tanımlamalar

Cinsiyet ve cinsiyet kültürü ile alakalı çalışmalarda karşılaşılan önemli bir güçlük, “cins”, “cinsiyet” ve “toplumsal cinsiyet” gibi kavramlara yüklenen anlam farklılıklarıdır. Bu hususta yapılan değerlendirmelere bakıldığında, batıda ve bizde bazen farklı kavramlara konuyla alakalı benzer anlamlar yüklendiği görülmektedir.

Batılı modeller “sex” ile kişinin biyolojik durumu kadar anatomik özelliklerini, “gender” ile de sosyal ve kültürel rollerin temsilini ifade etmektedirler (Newman, 2002: 353). “Gender” kelimesini sosyolojiye sokan Ann Oakley, “sex” ile cinsiyeti ifade etmekte ve biyolojik olarak erkeği ve kadını ayırmak için kullanmakta iken, “gender” ile toplumsal cinsiyeti belirtmekte ve erkeklik ve kadınlık arasındaki toplumsal bölünmeye işaret etmektedir. Dolayısıyla burada toplumsal cinsiyet ile esasında kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal boyutuna dikkat çekilmektedir. Ancak daha sonraki süreçlerde bu kavram, erkekliğin ve kadınlığın kültürel idealleri ile stereotiplerini de içine alacak kadar genişletilmiştir (Marshall, 1999: 98).

Türköne (1995: 7-8) “gender” ve “sex” kelimelerinin yerine Türkçe karşılığı olarak, “cinsiyet” ve “cins” kelimelerini kullanmaktadır. Türköne’ye göre cins, biyolojik olarak dişliliği ve erkekliği ifade ederken, cinsiyet biyolojik anlama ilaveten sosyokültürel özellikleri de ihtiva etmektedir. Oysa Dökmen(2004: 3-10) batılı modeller gibi “sex” için cinsiyet, “gender” için “toplumsal cinsiyet” kavramlarını kullanmakta; cinsiyeti, bireyin biyolojisine göre belirlenen demografik bir kategori, toplumsal cinsiyeti ise kadın veya erkek olmaya yönelik toplumun veya kültürün yüklediği anlamları ve beklentileri ifade ettiğini söylemektedir. Bu çerçevede biyolojik

farklılıklara cinsiyet farklılığı diyen Dökmen, bunu doğuştan gelen yapısal ve fiziksel özelliklerle açıklamaktadır. Kadın ve erkeğin kromozom yapısından, hormonlarının, üreme fonksiyonlarındaki farklılıkları ve vücudun genel yapısındaki farklılıkları bu kapsamda değerlendirmektedir. Toplumsal cinsiyet farklılıklarını ise doğuştan değil kazanılmış olarak, kültürün cinsiyetlere çocukluk çağından itibaren uygun bulduğu duygu, tutum, davranış ve roller arasındaki farklılıklar olarak ele almaktadır. Bu tanımlamalara dikkat edildiğinde, beden ve toplumsal olan arasında net bir çizginin çekildiği ve kavramlara yönelik kültürel anlamların göz ardı edildiği görülmektedir.

Kavramların toplum içerisinde kullanımları ve kültürel çağrışımları bu değerlendirmelerden farklı olabilmektedir. Örneğin yukarıda ifade edilen kişilerin biyolojik yönünü vurguladığı söylenen “sex” kelimesi, toplumumuzda genellikle cinsiyet özelliğinden çok cinsellik, cinsel aktivite ve cinsel ilişki anlamında kullanılmaktadır. Batılı toplumların ve çevrelerin bu kavrama yüklemiş oldukları mana farklılığı, kavramın bizdeki kullanımını tam anlamıyla karşılamadığını göstermektedir. Diğer taraftan bu çerçevede kullanılan cins kavramı aslında varlık türleri içerisinde dişilliği ve erkekliği ifade eden bir kategori iken, cinsiyet bu varlık guruplarına ait yapısal özelliklerle beraber bazen değer yüklü bir manaya da gelebilmektedir. Bu doğrultuda gerek kültürümüzde ve gerekse batıda, cinsiyet kavramının hem biyolojik ve hem de sosyal anlamlarda kullanılarak, çok yakın değerlendirmeleri taşıdığı görülmektedir.

Cinsiyet kavramının kullanılış amacı, bir nevi onun içeriğini de belirlemektedir. Söz konusu “cinsiyet özellikleri” olduğunda kavram daha çok fizyolojik, biyolojik ve psikolojik hususlara dikkati çekip, doğuştan sahip olunan faktörlere işaret ederken, konu cinsiyet rolleri ve tutumları olduğunda kavram cinslere yönelik toplumsal ve kültürel gereklilikleri, nitelermeleri ve kazanımları içerisinde taşımaktadır. Yine “cinsiyet davranışı” dediğimizde, sosyolojik olarak ele aldığımız davranışın toplumsal sistem dışında olamayacağı gerçeğinden hareketle, sosyal olanı çağrıştırdığını söyleyebiliriz.

Esasında bütün bunları içine alan bir kavram vardır ki o da “cinsiyet kültürü”dür. Cinsiyet kültürü, toplumsal sistem içerisinde cinsiyete yönelik tüm nitelermeleri ve değerlendirmeleri kapsamaktadır. Cinsiyeti, toplumsal cinsiyeti ve cinsiyet rollerini de içine alan ve belirleyen cinsiyet kültürü, cinsiyete yönelik değer, tutum ve davranışların nasıl olması gerektiğini ifade eden, bu doğrultuda ikazlar yapan, sınır koyan, rehberlik eden ve yönlendiren kültürün bir alt bölümüdür. Diğer bir ifade ile cinsiyet kültürü, cinsiyete yönelik kültürün geliştirmiş olduğu değer hükümleri bütünüdür. Toplum içerisinde önemli bir yere sahip olan ve cinsiyete yönelik davranışları tayin eden bu kültür, insanlar arası ilişkilerde tanzimi ve düzeni sağlar. Bu öneminden dolayı cinsiyet kültürünü oluşturan değerlerin, tutumların ve davranışların oluşumunu ve bu süreçte etkili olan faktörlerin izahı ile konu daha açık bir şekilde anlaşılacaktır.

2. Cinsiyet Tutum ve Davranışlarında Ortaya Çıkan Farklılaşmaların Sebepleri

Cinsiyetle alakalı tutumların ve davranışların meydana gelmesini biyolojik determinist modeller, hormonal etkilerle izah etmektedirler. Cinsiyet farklılaşması, hormonal etkiye maruz kalan beyin içerisinde, doğumdan önce oluştuğu kabul edilmektedir. İnsan hayatı süresince cinsiyetle alakalı davranışlara ve tavırlara kaynaklık ettiği söylenen bu hormonal faktörler, cinsiyet kimliğinin de şekillenmesinde önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir.

Örneğin Moir ve Jessel (2002: 35-37), beynin belirli bir cinsiyete göre geliştiğini öne sürmekte ve cinsler arasındaki davranış ve tutum farklılaşmalarını hormonal tesirlere bağlamaktadırlar. Beyin kaynaklı doğuştan gelen farklılıkların, kadınların ve erkeklerin olguları başka türlü algılayıp, sıralayıp, değerlendirip, başka türlü tepki vermelerine sebep olduğunu ifade etmektedirler. Sonuçta algılanan iki farklı dünya ile kadınların ve erkeklerin farklı tavır ve tutumlara sahip olduklarını söylemektedirler. Aynı doğrultuda Paglia (2004: 13-25) cinsiyet ile alakalı davranışların şekillenmesinde doğuştan gelen yapısal özelliklerin etkili olduğunu belirtmektedir. Zira Paglia, cinsiyeti ve cinsel kimlikleri doğanın bir alt kümesi olarak değerlendirmektedir. Toplumsal yapının etkisini göz ardı etmeyen ama gene de baskın olan doğanın kendisi olduğunu savunan Paglia, kadının ve erkeğin doğallığının baskısı altında bulunduğunu ifade etmektedir. Genel olarak yazara göre doğanın bahşetmiş olduğu bu özellik, cinsiyetle alakalı tutumların şekillenmesinde etkin olarak önemli bir rol oynamaktadır.

Kalıtım esaslı olarak sadece biyolojik tesirleri dikkate alan bu gibi tek cepheli görüşler, her şeyden önce toplumsal bir varlık olan insan davranışlarını açıklamada yetersiz ve eksik kalırlar. İnsan davranışı, karşılıklı ilişkiler içerisinde sosyal olan bir alanda gerçekleşir. Ancak kişi davranışını gerçekleştirirken biyolojik dürtüleri doğrultusunda sınırsız bir eylem hürriyetine de sahip değildir. Sosyal olan ilişkiler ağı ve burada yerleşmiş hükümler, bireyin davranışını sınırlamada dinamik bir etkiye sahiptir. Yani insan hem sosyal olan dünyayı yaratır, hem de onun tesiri altında kalır.

Diğer taraftan cinsiyet davranışlarının oluşumunda ve cinsler arası tavır farklılaşmasının belirlenmesinde etkili olan hususun psikolojik yapı faktörleri olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultudaki görüşler ise her iki cinsiyete mahsus olan davranışları kabul etmekle birlikte, ortaya çıkan farklılığın sebebi olarak, psikolojik ve duygusal özellikleri öne çıkarmaktadır. Aslında bu görüşlerde cinsiyet farklılığının temel değerleri ve değer istikametlerini belirlediği düşüncesi hâkim bulunmaktadır.

Bu çerçevede Mudd (2002: 59), kadınların farklı bir psikolojik ve zihni organizasyonları bulunduğuna işaret etmektedir. Mudd'a göre kadınların hedefleri, arzuları, duyarlılıkları ve genel olarak ruh dünyaları kendine özgü olması sebebiyle, toplum içerisinde farklı bir tutum ve tavır içerisindedirler. Bu durum cinsiyet sahiplerinin kişisel özellikleriyle yakından alakalıdır. Kadınlar, ilişkilerinde daha duygusal, destekleyici ve kişisel açıklık taraftarıdır. Hâlbuki erkekler,

ilişkilerinde ikili gerekliliklere daha çok eğilirken nispeten şahsi olmayan dostluk ve topluluk ilişkilerine önem verirler. Kibarlık, acıma, sorumluluk ve adanmak kadınlarda daha çok gelişmiştir (Beutel and Marini, 1995: 436-437). Yine cinsiyet, değerler ve yetenekler konusunda başka ülkelerde yapılan çalışmalara dikkat ettiğimizde, kadınların ve erkeklerin değerlerinde bazı farklılaşmaların olduğu öne sürülmektedir (Flowers, 2006: 337-349). Örneğin Allport ve Vernon yaptıkları araştırmalarda erkeklerin teorik, ekonomik ve politik değerlere, kadınların ise estetik, dini ve sosyal değerlere daha fazla önem verdiklerini tespit etmişlerdir (akt. Ünal, 1981: 26). Rokeach (1973b: 10), erkeklerin başarı, entelektüel uğraşı gibi değerlere, kadınların ise sevgi, samimi ilişkiler ve aile ye daha fazla önem verdiğini belirtmektedir. Aynı doğrultuda erkeklerin mesleki ilgileri daha ağırlıklı olduğu ifade edilir. Meslekî olmayan hususlarda ise erkeksi olanları tercih etmesi söz konusudur. Örneğin meslekî açıdan bir erkek, çiçekçi olmaktan çok kamyon şoförü olmayı ister. Yine meslek dışında dansa gitmekten çok futbol maçına gitmeyi ister. Erkeklerin daha çok macera, makine ve ilimle, kadınların ev işleri, sanat vb. mesleklerle ilgili oldukları; aynı zamanda yarışmacı, atılgan, konuşmalarında ve duygularında sert yapıları oldukları tespit edilirken, kadınlar ise daha heyecansal, estetik bakımdan duyarlı ve ahlâkî normlar üzerinde daha ciddi durdukları tespit edilmiştir (Ünal, 1991: 44-45). Görüldüğü üzere bu açıklamalarda daha çok cinsiyet özellikleri ile alakalı farklılıklar öne sürülmektedir. Cinsiyeti diğer cinsiyete oranla daha fazla ve daha az nitelediğine inanılan psikolojik ve davranışsal özellikler ifade edilmektedir. Psikoloji bu çerçevede cinsiyetlere uygun yetenekleri, kişilik özelliklerini, davranışları ve kendilik kavramlarının kazanılmasını “cinsiyetleri ayırıştırma süreci” (Özen ve Bayraktar, 1993: 65-66) olarak tanımlanmakta cinsiyetler arası farklılıkların etkisini ortaya koymaktadır.

Esasında erkekler ile kadınlar arasındaki bu yapısal farklılıkların ve özelliklerin bulunması bir gerçektir. Ancak bu farklılıklar sadece biyolojik, fizyolojik veya psikolojik değil, aynı zamanda kültürel ve sosyolojiktir. Zira yapısal farklılaşmalar olarak ifade edilen bazı hususlar, öğrenilmiştir ve insanların davranışlarının sadece bu yapısal özelliklerin etkisinde oluşması ve şekil alması söz konusu değildir. Aslında tüm bu farklılıklar, cinsiyet özellikleri ile birlikte cinsiyete yönelik kültür tarafından ön görülen kalıp yargıların ve rollerin öğrenilmesine de bağlıdır. Çünkü çoğu zaman kadına ve erkeğe atfedilen özelliklerin kültür içerisinde tanımlanmış, öngörülmuş bir yeri bulunmaktadır.

Örneğin çoğu zaman öne sürülen kadınların ve erkeklerin farklı duygusal yapı özelliğine sahip olması hususunda, bu duygusallığın toplumsal yapı tarafından işlendiği öne sürülmektedir. Lupton'a (2002: 89-98) göre kadınların ve erkeklerin duygusallığı aynı zamanda toplum tarafından cinsiyet rollerine biçilen duygusal karakterle alakalı olarak da belirir. Bu doğrultuda kadınların ve erkeklerin duygusal rolleri farklı şekillerde ortaya çıkar ve algılanır. Mesela erkekler ağlamaz, kadınlar sinirlenmez gibi farklı tavırlar toplumlarda karşılaşılan durumlardır. Gerçekten de

kadınların ve erkeklerin sahip oldukları tutum ve davranışlara dikkat edildiğinde, genellikle toplumsal alanda bir ilişkisinin ve karşılığının bulunduğu görülür. Örneğin Türkiye'deki kadınlar üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, erkeklere oranla aile değerlerine kadınların daha çok önem verdikleri tespit edilmiştir (Bilgin, 2001: 42-43). Esasında kadınların aileye, erkeklere oranla çok daha fazla önem vermeleri, toplumsal yapının cinsiyet rollerine yönelik beklentisiyle de uygunluk göstermektedir. Toplumsal yapı, kadınların sosyal ilişkilerde duygusal beklentilere daha fazla önem vermelerini beklemekte ailenin bütünlüğünü sağlamada kadına aktif bir rol vermektedir. Bu çerçevede tarihten günümüze süzülerek gelen “Yuvayı dışı kuş yapar” atasözü, aile içerisinde kadının rolünü ve önemini ifade etmektedir. Buna karşılık erkeklerin ülkenin iyiliği ve geleceği gibi konulara daha fazla önem vermesi, öteden beri kabul edilen erkeğin sorumluluk, koruyuculuk ve hâkimiyet gibi toplumsal rollerine ve görevlerine uygun düşmektedir.

Güngör (1998: 82) de cinsiyete alt kültür grubu olarak bakmakta, kadın ve erkek değerlerinin farklılaşmasında psikolojik farkların etkisini kabul etmekle birlikte, esas farkları yaratan hususun, toplumsal ve kültürel faktörler olduğunu belirtmektedir. Cinsler arasındaki tavır farklılıkları, bir bakıma toplum olarak onlardan nelerin beklendiğini gösterir. Örneğin bazı erkekler çocuk sevmeyebilir ama bazı istisnalar hariç çocuk istemeyen bir kadın tasavvur edilemez. Bizim ve diğer toplumlarda güzel sanatların kadına daha çok yakıştığı söylenir, mesela eczacılık kadınlara uygun bir meslektir de dişçilik o kadar değildir. Erkeklerin çapkınlığı ve sadakatsizlikleri “kaçamak”, “elinin kiri” olarak tabir edilirken ve hatta sevimli gösterilirken, kadınlarda bu en büyük günah olarak kabul edilir. Yine çocuğunu terk eden anne kültürel rol beklentilerine karşı çıktığı için suçludur. Annelik rolünün esas vazifesini ve değerlerini yerine getirmede başarılı olmadığı için toplum tarafından kınanılır. Diğer taraftan çocuğunu seven, koruyan, besleyen, disipline eden ve bu noktadaki değerleri taşıyan anne ise annelik rolünü sosyal olarak onaylanan bir tarzda oynamaktadır (Fichter, 1991: 97). İşte cinsiyet ile alakalı davranışlar karşısında gösterilen toplumsal tepki ve onaylamalar, kadının ve erkeğin yapması gerekli olan davranış kalıplarının ve normlarının oluşmasını imkân sağlamaktadır.

3. Toplumsal Yapı İçerisinde Cinsiyet Kültürü ve Önemi

Her toplumda mevcut kültürel yapı içerisinde “Kadın ve erkek nasıl davranır? Nasıl giyinir? Kadınlara ve erkelere özgü alışkanlıklar ve uğraşlar nelerdir?” gibi soruların farklı cevapları bulunur. Kültürel yapının vermiş olduğu bu cevap farklılıkları aynı zamanda cinsiyetlerin toplum içerisindeki konumlanışına ve şekillenmesine de etki ederek bir farklılık doğurur. Kültürün cinsiyetlere yönelik bölümü, bir toplumda “cinsiyet kültürü”nü oluşturur. Cinsiyet kültürü bir manada kültürün cinsiyetlerle alakalı hususlarda kendini ifade etme biçimidir. Genel olarak paylaşılan ortak kültürün, cinsiyetlere yönelik uygun gördüğü tavırlar, tutumlar ve değerler, bu çerçevede gelişen cinsiyet ve toplumsal cinsiyet gibi nitelermeler, cinsiyet kültürünün içerisinde yer

alır.

İşte bir toplumdaki cinsiyet ilişkileri, yukarıda ifade edilen kültürel yapının, değerlerin ve geleneklerin bir yansımasıyla meydana gelir (Mukhopadhyay, 2002: 367-368). Cinsiyet kültüründen bağımsız gerçekleşmeyen cinsiyet davranışı ise, bu daire içerisinde yer alan cinsiyet değerlerinin ve tutumlarının tesiri altında gerçekleşir (Humphrey vd., 1969: 333). Bu çerçevede cinsiyetin sosyal ve kültürel bir olgu olduğunu kabul eden “cinsiyet kültürü”, bireye ve toplumsal ilişkilere yönelik geniş bir çerçevede yer alır. Cinsiyet kültürü, bir toplumda kadına ve erkeğe yönelik tanımlamaları, bunlara ilişkin imajlar, davranış kalıpları, cinsiyete dair kimlikler, cinslerin bir birlerine karşı olan ilişki biçimleri, tutumları, evlenme adetleri, aile tipleri, güzellik anlayışları, giyim kuşamlarını da içine alan çok geniş bir alanı ifade eder (Türküne, 1995: 14). İnsanların hayatlarını sürdürürken bu değerlere kayıtsız kalması söz konusu değildir. Bu itibarla cinsiyete yönelik toplumun ve kültürün ileri sürdüğü tutumlar ve değerler, insanlar üzerinde denetleyici, sınırlandırıcı ve rehberlik edici bir şekilde pek çok işlevi yerine getirirler. Toplum insanlardan bu rolleri yerine getirmesini beklemektedir.

Cinsiyet kültürünün oluşması bu konudaki kültürel rol ve beklentilerin öğrenilmesine ve yerine getirilmesine bağlıdır. Cinsiyet rolleri, belirli bir kültürdeki kadınlarla ve erkeklerle alakalı olan davranışlara, inançlara ve değerlere, kültürel beklentilere, sosyal olarak tanımlanan özelliklere işaret eder (Newman, 2002: 353). Her kültür, kendi içerisinde kadının ve erkeğin davranışlarını tayin eden cinsiyete yönelik belirli statü ve rollere sahiptir. Hangi alanda olursa olsun statü ve roller toplum içerisinde ayırıcı özelliklere işaret ederler (Dönmezer, 1988: 165). Bu özelliklerin ortaya çıkışı ise o statüye bağlı olan rollerin gerçekleştirilmesiyle mümkün hale gelir. Zira roller sosyolojide ifade edildiği üzere statüler tabidirler (Erkal, 1996: 29). Roller arkasında pek çok değeri barındırır ve aynı zamanda belirli bir statüde yer alan bireyden gerçekleştirilmesi istenen davranışları ve toplumsal beklentileri gösterir (Arkanoc, 1993: 40). Dolayısıyla bir toplumdaki cinsiyet rolleri o toplum içerisinde kişilerin sahip oldukları cinsiyetlere göre toplumun beklentilerini ifade eden, alışkanlık, hal, tavır ve değerleri içinde taşır.

Cinsiyetlere yönelik toplumun değerlerindeki farklılaşma, bazen daha yolun başında cinsiyetlerin belirlenmesinde ortaya çıkarak, bu konudaki kültürün tesirini ve önemini bize göstermektedir. Örneğin Kuzey Amerika yerlileri olan Zuni kabilesinde, cinsiyeti belirlerken, sonradan değişebileceğine yönelik inançtan dolayı, doğum sonrasında cinsel organın ve biyolojik yapının görünümüne dikkat edilmez. Bebeğin cinsiyetini belirlemek için beklenilir ve sonradan kabile içerisinde karışık ritüeller uygulanır (Newman, 2002: 354). Bu durum kültür içerisinde cinsiyetin tespiti ile alakalı farklı değer hükümlerinin geliştirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Toplumsal sistem içerisindeki cinsiyetlere yönelik bakış açısı ve bu konudaki değer hükümleri toplumdan topluma, zamandan zamana farklılaşabilmektedir. Örneğin MÖ. Atinalı

Solon, genelevleri açtığı için, erdemli olmayı dillerinden düşürmeyen yöneticiler tarafından “devlet kurtarıcısı” olarak ilan edilmiştir (Wells, 1997: 14). Toplumumuzda evlilik teklifini genellikle erkekler yapar veya teklif erkekten beklenir. Erkek tarafı çikolatasını, şekerini alarak kız tarafına kız istemeye gider. Ama hiçbir zaman kız tarafı, erkek tarafına erkek istemeye gitmez. Oysa Malinowski'nin (1990: 127) de belirttiği gibi Meksiko'daki Zuni yerlilerinde ve Trobriand adalarında kadın aktiftir. Burada cinsiyetler arasında cinselliğe ait o kültüre mahsus belirli ilişki kalıpları ve düzeni vardır. Başka bir toplumda eşin haricindeki farklı ilişkiler cinayet sebebi olabilirken, Eskimolarda erkek karısını misafirine sunduğu en güzel bir ikram olarak kabul eder. Mısır'da günümüzde bile erkekler sokakta el ele tutuşarak gezebilirken, bu durum toplumumuzda farklı çağrışımlara ve anlamalara sebep olur (Güngör, 1997: 98).

Cinsiyetlere yönelik atfedilen önem ve değerlendirmeler Batı toplumunda da farklı bir seyir izlemektedir. Çoğu zaman özelemlenilen ve “Yitirilmiş Cennet” (Sartori, 1991: 162) olarak tabir edilen Eski Yunan'da erkek, ayrıcalıklı olarak doğuştan bazı hakları elde ederek yönetime katılırken, kadın dışlayıcı bir şekilde oy hakkı görülmemiş ve geri plana itilmiştir. Kadınlar, köleler, metekler (yabancılar), delilerle birlikte değerlendirilerek dikkate alınmamıştır (Dahl, 1995: 353; Sarıbay, 1994: 95). Yine ilerleyen tarihi süreç içerisinde Batıda genel olarak cinsiyetlere özgü farklı tutum ve tavırlar gelişmiştir. 18.yy da Avrupa'da, özellikle de Londra'da “oğlancılık” ve “fahişelik” yaygın bir durum olarak görülmüştür. bu süreçte iki cinsel vücut ama üç farklı cinsiyet grubu ortaya çıkmıştır. Kadınlar ya fahişe veya aristokrat olarak kabul edilirken, erkekler arasında oğlancılığın yayılması ile birlikte yeni bir cinsiyet kimliği belirlemiştir (Trumbach, 1991: 186-193). 19.yy sonlarında özellikle Fransa'da ise burjuva ve aristokrat kadınlar arasında saplantı derecesinde çalma hastalığı (keleptomani) görülmüştür. 19.yy Avrupa manzaralı tablolarında çalma hastalığını ve fahişeliği gösteren tablolar yoğunluktadır. Emile Zola'nın “Nana”sından, Edovard Manet'in “Olympia”sına kadar yüzyılın önemli ve yetenekli ressamı tarafından fahişelik vurgulanmıştır. Fahişelik imgesiyle kadın alınıp satılan ticari bir meta haline dönüşmüş ve Ortaçağ Batı dünyasında kadın hem satıcı hem alan, hem de satan konumunda bulunan bir cinsiyet özelliğine sahip olmuştur (Robert, 1998: 817-823). Batıda bu tarihi seyirde de görüldüğü üzere farklı cinsiyet özellikleri ortaya çıktığı gibi, genel olarak toplum içerisinde kadının erkeğin karşısında, tutuna bileceği her hangi bir toplumsal rolü ve söz hakkı da bulunmamıştır.

Dünya üzerinde bir başka kültür dünyasını kuran ve yaşayan Eski Türklerde ise cinsler arası ilişkiler ve cinsiyete yönelik değerler, yazılı olmasa da bir kanun hükmünde olan töre tarafından belirlenirken, cinsiyetlerin bir birine yönelik hakları da saklı kılınmıştır. Erkeğin kadın üzerinde hakkı olduğu gibi, kadının da erkek üzerinde hakları kabul edilmiştir. Eski Türklerde kadın, şeref, namusun simgesi olarak çok değerli görülmüş, erkeğin tamamlayıcısı olarak daima sosyal hayat içerisinde onun yanında yerini almıştır. Böylelikle gerek aile içerisinde ve gerekse sosyal hayatta

kadın, faal bir rol oynamıştır.

Türkler istisnalar haricinde tek kadınla evlenmiş, evlenilecek kız dışardan yani egzogami kaidesi uyarınca, yedi veya dokuz göbek uzaktan seçilmiştir. Burada evlenecek kızların rızalığı esas alınırken, (Eröz, 1991: 301-302) erkek mabet kabul edilen ailesinin sorumlusu olarak görülmüştür. Bu doğrultuda Türk aile yapısında, geleneksel ailenin bir özelliği olarak aile içi kararların, baba otoritesi tarafından verildiği belirtilmektedir (Saran, 1975: 34). Ancak bu kadının tamamıyla sosyal hayat sahası içerisinde olmadığı anlamına gelmez. Eski Türk toplumlarında ve özellikle göçebelik dönemlerinde kadın, erkeğin üstlendiği çoğu rolü üstlenmiş ve cemiyet hayatına aktif olarak katılmıştır. Kadının erkek gibi ata binip, ok atıp ve kılıç kullandığı ifade edilmektedir (Doğramacı, 1992: 3). Eröz ve Güler (1999: 4-5) de Fransız etnolog Grenard'a dayanarak, tarihi süreçte Türk kadınının kocasının yanında sadece ev içerisinde değil, aynı zamanda tarlada ve pazarda hayat arkadaşı ve yardımcısı olduğunu, kadının iktisadi ve hukuki hürriyetinin de bulunduğunu belirtmektedir. Burada kadının ve kocasının aile içerisinde farklı mallara sahip olabileceği, boşanma halinde kadının sadece baba evinden getirdiği malları değil evlilik esnasında kazanılan malları da isteyebileceği ifade edilmektedir. Yine eşler arasında karşılıklı şefkat, sevgi ve saygı bulunmakla birlikte, manevi bağlar ve dayanışma Türk ailesi içerisinde oldukça önemli bir yere sahip olmuştur (Nirun, 1994: 23).

Toplumsal yapının statik olmaması değişimlere açık, dinamik bir yapı karakterinde olması, bünyesinde yer alan sosyal ilişkilerin ve değerlerin de zamanla etkilenmesine ve değişmesine neden olmaktadır. Bu çerçevede toplumsal davranışların önemli bir belirleyicisi olan cinsiyetle alakalı roller ve değerler de zamanla çeşitli faktörlerin etkisiyle değişebilmektedir. Bunların başında, toplumsal ve kültürel yapıları köklü ve önemli değişmelere zorlayan modernleşme ve küreselleşme süreçlerinin yarattığı etkiler gelmektedir.

Modern zihniyet ve sosyal koşulları ile birlikte kadınların çalışma hayatına girişi ve eğitim durumlarındaki yükselme, erken evlenmelerde ve çocuk sahibi olmada bir azalmaya tesir etmiştir. Bu durum, kadının geleneksel rollerinde önemli değişimleri doğurmuştur. Ayrıca bu süreçteki edinilen eğitim imkânları ve kadınların iş hayatına girmesi cinsiyet rollerinin algılanmasında ve yeniden şekillenmesinde etkili olmuştur (Tallichet and Willits, 1986: 219-220). Kadınlar bir yandan aile içerisinde kararlarda ve bazı rollerde daha aktif olurken, diğer taraftan üstlendiği geleneksel rollerini de toplumsal kurumlara ve yapılara devretmiştir.

İş bölümü açısından geleneksel toplumda ev içi işleri gerçekleştiren kadın, artık modern sosyal hayat içerisinde erkeklerle benzer işlerde çalışmaya başlamış ve cinsiyet rolleri birbirine yakınlaşmıştır. Modern toplumlarda iş hayatına atılan kadın, sosyal hayat içerisinde kendisini daha fazla gösterirken, artan sorumlulukları beraberinde yeni problemlerin de doğmasına neden olmuştur. Geleneksel rollerin henüz tam olarak değişmediği ve aile içi ilişkilerde geleneksel

rollerin sürdüğü bir ortamda kadınların çalışması, ev içi sorumluluklarına ek bir yükü de beraberinde getirmiştir. Bu sürece yeteri kadar destek çıkmayan ve değişimi gerçekleştiremeyen eşler arasında çoğu zaman çatışmalar ve huzursuzluklar yaşanmıştır. Burada mağdur olan ise çoğu zaman ailenin en küçük üyeleri çocuklar olmuştur.

Tablo 1: Cinsiyet İle Diğer Toplumsal Değişkenler Arasında Görülen İlişkiler

	x ²	sd	P
Geleneksellik/Modernlik Tanımlaması	30,848	3	0,000
Siyasi Kimlik ve Tanımlama	17,134	8	0,029
Kocadan İzin Alma Durumu	17,672	2	0,000
Erkeğin Üstünlüğü ve Sözü'nün Geçmesi	27,398	2	0,000
Erkeğin Evde Yardımcı Olması	16,019	2	0,000
Şiddet	3,796	2	0,150
Akrabalık	4,765	1	0,029
Siyasi Görüşe Tesir Eden Faktörler	16,349	4	0,003
Siyasi Katılım	18,899	4	0,001
Uğruna Mücadele Edilebilecek Değerler	23,036	5	0,000
Ülkenin Geleceği	7,101	3	0,069
Başka Ülkede Yaşama İsteği	2,318	1	0,128
İyi Bir Mesleğin Kazandırdıkları	4,426	3	0,219
Başarı İçin Gerekli Değerler	8,430	3	0,038
Meslek Sıralaması	35,697	12	0,000
Çocuğun Mesleği	27,576	12	0,006
İyi Bir Mesleğe Engel Olan Faktörler	4,737	3	0,192
Emeğin Karşılığı	0,792	2	0,673
Kadercilik	3,275	2	0,195
Yalnızlık	3,198	2	0,202
Evlilik Öncesi Cinsel İlişki	1,281	2	0,527

Günümüzde meydana gelen küreselleşmenin etkileri ile birlikte kadınların hayatlarında ve sosyal ilişkilerinde önemli değişimler meydana gelmiştir. Küreselleşmenin kısırcılığı ile şekillenen popüler kültür özellikle kadınların toplumsal rollerine büyük darbeler vurmakta; kâr amaçlı tüm stratejilerde onu metalaşmış bir figüre dönüştürmektedir. Burada cinsiyet rollerinden ve değerlerinden ziyade kadının cinsel tarafı ve boyutu öne çıkarılmaktadır. Kadın, tüketimizm ve popüler kültür içerisinde, cinsel arzular ve istekler temelinde köle gibi kullanılmak istenmektedir (Wark, 1997: 41-45). Popüler kültürün bu hoyratlığı, aile hayatı üzerinde baskı uygulamakta, aile içi ilişkilerde, cinsiyet rollerinde ve otoritede önemli değişimlere sebep olmaktadır (Frederiksen, 2000: 209-222). Bir zamanlar bez bebeklerle oynayarak annelik rolünü ve duygularını daha küçük yaşlarda öğrenen kız çocuklarına, bu gün popülerleştirilen Barbie bebeklerin pırlıtlı dünyasında yeni değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır.

4. Bulgular ve Yorumlar

Kadın ve erkek cinsiyetleri, aynı toplumsal havayı teneffüs ederler ve aynı toplumsal çatının semsiyesi altında hayatlarını sürdürürler. Böylece aynı toplumsal ve kültürel yapının değer hükümlerinin tesiri altında kalmaları nedeniyle, genel hususlarda sahip oldukları tutumları da birbirine benzerlik arz eder. Ancak içinde buldukları sosyal yapının cinsiyetlere biçmiş olduğu roller ve bu rollere etki eden toplumsal değişim süreçleri, bazı konularda cinsiyete özgü tutumların gelişmesine yol açmaktadır. Bu durumda ise bir cinsiyetin diğerine göre biraz daha fazla veya eksik bir oranda bir tutum farklılaşması içerisinde yer aldığını söyleyebiliriz. Bu araştırma içerisinde de kadınların ve erkeklerin bir birlerine olan benzerliklerinin yanında, bazı konularda farklı fikir ve tutumlarda oldukları görülmüştür. Cinsiyet gruplarının, ele alınan bazı toplumsal konulara yönelik anlamlılık ilişkileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

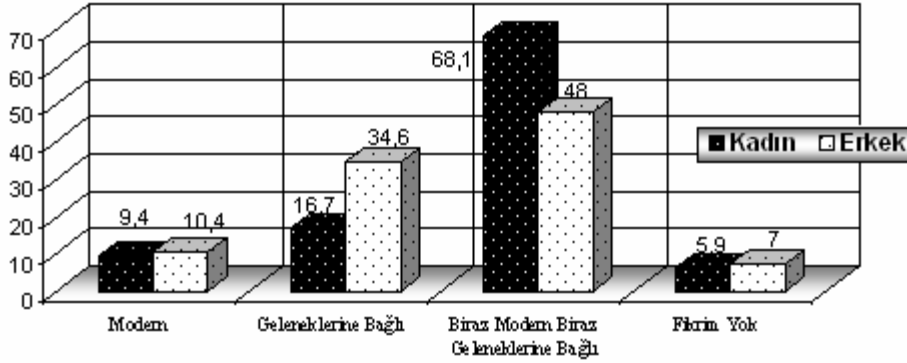
4.1. Kişisel Tanımlama ve Kimlik

Geleneksellik ve modernlik tavırları, değişim sürecinden geçen bireyin tutum ve davranışlarını göstermesi, hayata karşı bakışını ifade etmesi açısından oldukça önemlidir. Hem kadın hem de erkek, her iki cinsiyet grubu da maruz kaldığı sosyal şartlar itibariyle konumları, bireysel rol ve statüleri ile alakalı bazen yeni değerlendirmelerde bulunur. Bu değerlendirmeler cinsiyetlere özgü tanımlamaların şekillenmesine de etki eder. Çalışmamız içerisinde kadınlar ve erkekler, yakın bir seviyede kendilerini “modern” olarak kabul etmekle birlikte, kadınların çoğu kendilerini “biraz modern biraz geleneksel” olarak görmektedirler. Zira kadınların %68,1’i, erkeklerin ise %48’i biraz modern, biraz geleneklerine bağlı olduklarını ifade etmektedirler. Bu durum hızlı değişimlere maruz kalan toplumsal yapımız içerisindeki kadınların, erkeklere göre önemli bir bölümünün geleneksellikle modernlik arasında geçiş sürecini yaşadıklarını bize göstermektedir. Genç kadınlar içerisinde bu tanımlama daha çok ağırlık kazanmaktadır. Erkeklerin ise geleneklerine bağlılık hususunda kadınlara göre daha fazla hassas oldukları görülmektedir. Erkeklerin %34,6 sı geleneklerine bağlı olarak kendini tanımlarken, kadınların %16,7’si geleneklerine bağlı olduklarını ifade etmektedirler. Eğitim seviyesi arttığında ise her iki cinsiyet grubunda da, geleneklere bağlılık hususunda eğilim azalmakta ancak bu durum eğitilmiş kadınlarda daha çok belirginleşmektedir. Örneğin eğitilmiş kadınların %3,5’i kendisini geleneklerine bağlı olarak kabul ederken, erkeklerin %24’ü geleneklerine bağlı olduklarını belirtmektedirler.

Diğer taraftan kadınlar erkeklere göre kendilerini daha çok şehirli olarak görmektedirler. Kadınların %41,1’i erkeklerin %30’u kendilerini tamamen şehirli olarak görürken kadınların %48,4’ü erkeklerin ise %57,7’si kendilerini kısmen şehirli olarak görmektedirler. Erkeklerin %12,3’ü kadınların %10,5’i ise kendilerini şehirli olarak görmemektedirler.

Kimlik, bireyin hayata karşı duruşunu ve konumunu ifade eden değerler bütünüdür. Kimlik, değerler tarafından örülen bir kalıp olarak bireyin ayırıcı özelliklerini ve tanımlanmasını belirtir. Aynı zamanda kimlik, kişiye bir zihniyet dünyası sunarak onun tutum ve davranışlarına tesir eder.

Bu noktada kişilerin kendilerini nasıl tanımladıkları, nasıl davranacaklarına dair bir işareti de içinde taşır. Araştırma sonuçlarına göre kadınların ve erkeklerin kendilerini tanımlama biçimleri farklılaşmaktadır. Erkeklerin önemli bir bölümü kadınlara göre daha çok kendilerini “milliyetçi” ve “muhafazakâr” olarak tanımlarken, kadınlar erkeklere göre daha çok kendilerini “İslamcı”, “sosyal demokrat” “sosyalist” ve “liberal” olarak tanımlamaktadırlar. Erkeklerin %28,2’si kadınların %22,4’ü kendilerini milliyetçi olarak, erkeklerin %19,7’si kadınların %13,2’si muhafazakâr olarak tanımlamakta iken erkeklerin %16,1’i kadınların %16’sı kendilerini Atatürkçü olarak tanımlamaktadır. Yine kadınların 18,4’ü erkeklerin %11,5’i İslamcı, kadınların %12,5’i erkeklerin %8,5’i sosyal demokrat, kadınların %4,9’u erkeklerin %2,8’i sosyalist, kadınların %3,8’i erkeklerin %3,7’si ülkücü ve kadınların %2,8’i erkeklerin %1,7’si liberal olarak kendilerini tanımlamaktadırlar.

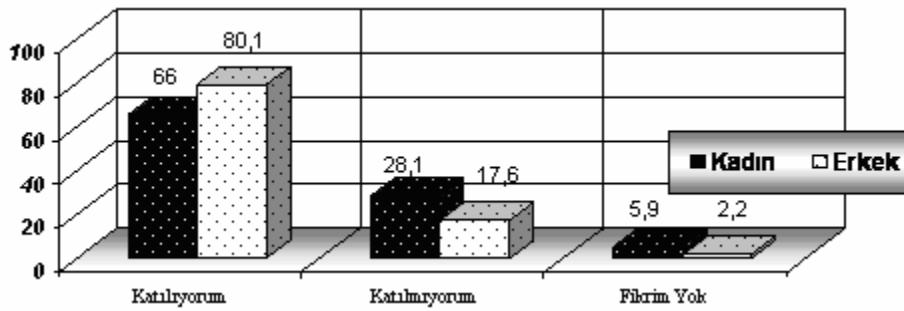

Grafik 1: Cinsiyetlere Göre Modernlik/Geleneksellik Tanımlamaları

4.2. Ev İçi Roller ve Sorumluluklar

Ev, her iki cinsiyet grubunun da hayatının büyük bir bölümünü geçirdiği, sevinçler ve kederlerle birlikte sorumlulukların ve görevlerin de paylaşıldığı temel çatıdır. Araştırmanın verilerine göre ev içi roller ve görevlerle alakalı olarak, cinsiyet grupları farklı tutum seviyelerinde bulunmaktadır. Kadınların ve erkeklerin ev içi rollere ve değişmelere yönelik düşünceleri farklılık göstermektedir. İş ve eğitim imkânlarının etkisiyle meydana gelen değişme sürecinde kadınlar, yeni edindikleri rollerin yanında erkeklere ait sorumlulukları da üstlenirken, aynı zamanda aile içerisinde söz sahibi olma hakkını da kendilerinde görmüşlerdir. Bu doğrultuda araştırmamız verilerinde de görüldüğü üzere erkeğin ailede söz sahibi olmasına, kadının yapacakları için kocasından izin alması hususuna kadınlar erkeklere göre daha az taraftar bulunmaktadır. “Kadın yapacakları için kocasından izin almalıdır.” ifadesine erkeklerin %80,1’i katılmakta iken kadınların %66’sı onay vermektedir. Diğer taraftan bu ifadeye kadınların %28,1’i katılmazken, erkeklerin %17,6’sı katılmamaktadır. Yine yaş ilerledikçe kadının kocasından izin almalı fikrine katılım, düşük yaş gruplarına göre azalmaktadır. Örneğin genç erkeklerin %83,3’ü, genç kadınların %69,6

sı bu düşünceye katılmaktayken, 50 ve sonrası ileri yaş grubundaki erkeklerin %79,7'si, kadınların ise %44,4'ü kadının yapacağı işler için kocasından izin alması gerektiğini düşünmektedirler. Bu düşünceye katılmama durumlarına bakıldığında ise genç kadınlara göre yaşlı kadınların daha çok karşı çıktıkları görülmektedir. 50 yaş ve daha üstü grupta yer alan kadınların %55,6'sı, 30-49 yaş arası orta yaşlı kadınların %31,3'ü, 29 yaşa kadar olan genç kadınların % 23,6'sı, bu ifadeye katılmamaktadırlar. Ayrıca gelir seviyesi artınca kadınlar ve erkekler bu ifadeye daha az katılmakta oldukları görülmüştür.

Grafik 2: "Kadın yapacakları için kocasından izin almalıdır." İfadesine Katılım

Terazinin iki kefeşi olarak kadının veya erkeğin aile içerisindeki durumuna yönelik bakış açısı, aile içi kararlarda kefenin hangi tarafının ağır bastığını bu konudaki değerleri, eğilimleri, değişimleri ve çatışmaları bize göstermektedir. Geleneksel yapı içerisinde kararlarda, rollerde ve statülerde erkeğin üstün olduğu bir aile yapısı ve anlayışı, günümüz hem kadınları hem de erkekleri tarafından uygun görülmemektedir. Araştırma içerisinde, "Erkekler kadınlardan üstündür ve evde erkeğin sözü geçer" ifadesine her iki cinsiyet grubunun önemli bir bölümü katılmazken, kadınların bu düşünceye daha çok karşı çıktıkları, erkeklerin katıldıkları görülmektedir. Erkeğin üstün olduğu ve evde erkeğin sözünün geçtiği düşüncesine kadınların %79,2'si erkeklerin ise %59,9'u katılmamaktadırlar. Ancak kadınların %17,7'si, erkeklerin ise %34,7'si bu düşünceyi uygun bulmaktadırlar.

Eğitim seviyesi, özellikle kadınların rollerinde ve sorumluluklarında değişikliğe sebep olan önemli bir faktördür. Zira eğitim, kadına sonucunda bir mesleği de kazandırarak, onu hem aileye destek olan bir rolü gerçekleştirmeye, hem de karar mekanizmasında bilgi ve donanımı vasıtasıyla söz sahibi olmaya imkân tanıyan bir sürece hizmet etmektedir. Araştırmamız içerisinde her iki cinsiyet içerisinde de eğitim seviyesi artınca, erkeğin üstün olması ve evde sözünün geçmesi düşüncesine karşı tutum olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan eğitilmiş kadınların, evde erkeğin üstün olması ve sözünün geçmesine, erkeklere göre daha çok karşı oldukları görülmüştür. Zira okuma-yazma bilen ama okul bitirmemiş kadınların %33,3'ü, erkeklerin %50'si bu düşünceye karşı iken, yükseköğretim mezunu kadınların %89,4'ü, yükseköğretim mezunu erkeklerin %70'i bu

düşünceye karşı oldukları görülmüştür.

Eğitim seviyesinde olduğu gibi, gelir seviyesi artınca da evde erkeğin sözü geçer düşüncesine katılım azalmaktadır. Ancak bu durum yaşın artmasına paralel olarak evde erkeğin sözü geçer düşüncesi genç gruba göre artmaktadır. Bu fikre en şiddetli itiraz genç kadınlardan gelmektedir: “Evde erkeğin sözü geçer” düşüncesine genç kadınların %84,5 i, erkeklerin ise %51,1’i katılmamaktadırlar. Genç kadınların %14,2’si, genç erkeklerin ise %38,9’u bu düşünceye katılmaktadırlar. Diğer sonuç ile birlikte değerlendirdiğimizde genç kadınlar, kadının kocasından yapacakları için izin alabileceğini ancak bunun erkeğin evde sözünün geçtiği manasına gelemeyeceğini düşünmektedirler.

Kadının annelik rolü ve toplumsal konumlandırmalar, onun ev içi hususlarda birinci derecede sorumlu ve görevli olduğunu ön görmektedir. Ancak bu düşünce kadınlar ve erkekler içerisinde artık kabul görmemektedir. Kadınlar ve erkekler, ev işlerinin sadece kadınlara özgü olmadığını, erkeklerin de sorumluluk alması ve kadınlara yardımcı olması gerektiğini düşünmektedirler. Özellikle kadınlar arasında, erkeklerin ev işlerinde yardımcı olması gerektiği düşüncesi daha çok ağırlıkla savunulmaktadır. Örneklem içerisinde kadınların %87,2’si, erkeklerin ise %74,5’i bu düşünceye katılmakta iken, kadınların %10,4’ü, erkeklerin %20,7’si bu düşünceye katılmamaktadırlar.

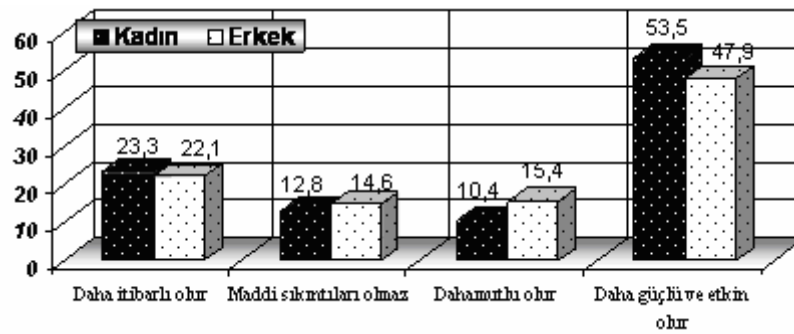
Eğitim seviyesine göre konuyu değerlendirdiğimizde, eğitilmiş katılımcıların büyük bir bölümünde, ev işlerinin sadece kadının görevi olmadığını erkeklerin de ev işlerinde yardımcı olmaları gerektiği fikrinde olduğu görülmüştür. Örneğin yüksek okul mezunu kadınların %94,1’i, yüksek okul mezunu erkeklerin ise %83’ü ev işlerinde erkeğin kadının yanında yer alması gerektiğini düşünmektedirler. Okuryazar olmayan kadınlarda ve erkeklerde ise bu oranlar düşmektedir. Okuryazar olmayan kadınların %75’i, erkeklerin ise %40’ı bu düşünceye taraftar oldukları görülmüştür.

Aile içi ilişkilerin yanında, sosyal ilişkiler içerisinde önemli bir sistemi ifade eden akrabalık, modern toplumda insanlar için bir dayanışma ve destek birimi olmaya devam etmektedir. Ancak modernleşme ve kentleşme sürecinde akrabalık değerlerinin giderek zayıfladığı görülmektedir. Akrabalık değerlerine verilen önem cinsiyetlere göre farklılaşmaktadır. Araştırma sonuçlarında da görüldüğü üzere erkekler, akrabalık değerlerine daha çok önem vermekte iken kadınlar erkelere göre akrabalık ilişkilerini daha az önemli bulmaktadırlar. Erkeklerin %57,6’sı evlerini değiştirecek olsalar akrabalarına yakın olmasını isterken, kadınları % 49’u yakın olmasını istemektedirler. Bu durum geleneksel aile ilişkileri içerisinde yeteri kadar söz hakkı olmayan ve bağımlı olan kadının, bağımsız olma ve kendi kaderini kendisinin belirlemesi isteğine dayanmaktadır. Erkekler ise hem soyun hem de geleneğin koruyuculuğunda akrabalığı önemli bir faktör olarak kabul ederken, aynı zamanda modern hayatın sıkıntıları karşısında bir güç ve dayanışma merkezi olarak görmektedirler.

Diğer taraftan eğitim seviyesi yüksek kadınlar düşük olanlara göre akrabalık ilişkilerini daha az önemli bulmaktadırlar. Erkeklerin kadınlara göre akrabalarına düşkün olduğunu, işe alırken dikkat edilmesi gereken hususlarla alakalı sorulara verilen cevaplarda da görmekteyiz. Bütün başvuranların bilgi ve beceri düzeylerini aynı kabul ettiğimiz bir işe alma durumunda, kadınların (%57,6) ve erkeklerin (%51,3) çoğu ayırım yapmam görüşünde iken, akrabalarını tercih edeceklerini belirtenlerin çoğu erkeklerden olduğu dikkatimizi çekmektedir. Zira böyle bir işe alımda personel veya elaman seçerken erkeklerin %21,3'ü kadınların ise %14,9'u akrabalarını tercih edeceklerini ifade etmektedirler. Diğer taraftan aynı durumda erkekler "benzer siyasi görüş" veya "inançtan" olanlara, kadınlar ise "arkadaşlara" imkân tanıyacıklarını belirtmektedirler.

4.3. Çalışma Hayatı ve Meslekler

Meslekler özellikle gençlik döneminden itibaren içinde yer alarak kişilerin emeklerini ve zamanlarını harcadıkları, buna mukabil maddî ve manevî bir karşılıkla geçimlerini temin ettikleri ve kişilerin kendini gerçekleştirdikleri önemli bir olgu olarak, insan hayatında çok büyük rolü bulunmaktadır. İyi bir meslek sahibi olmanın insan hayatına ne gibi etkileri olabileceği hususunda, kadınlar ve erkekler kişiyi "daha güçlü ve etkin" yapabileceğini düşünmektedirler. Kadınların %53,5'i, erkeklerin %47,9'u iyi bir mesleğin insanı güçlü ve etkili yapabileceğini ifade ederken, kadınların %23,3'ü erkeklerin ise %22,1'i iyi bir mesleğin insanı "itibarlı" yapacağı kanaatini taşıdıkları görülmektedir. Yine erkeklerin %15,4'ü, kadınların ise %10,4'ü iyi bir mesleğin mutluluk sağlayacağı görüşünü taşıırken, erkeklerin %14,6'sı, kadınların %12,8'i maddi sıkıntıları ortadan kaldıracığı fikrini taşımaktadırlar. Görüldüğü üzere kadınlar erkeklere göre iyi bir meslekte, güç ve itibar konularına önem verirken, erkekler maddi sıkıntıların aşılmasına ve mutluluğu sağlmasına kadınlara oranla daha çok önem vermektedirler.

Grafik 3: Cinsiyetlere Göre İyi Bir Mesleğin Kişiyi Kazandırdıkları

Günümüzde mesleklere atfedilen önem düzeyi, Türkiye'deki sosyal ve kültürel yapının içinde yer aldığı şartlara göre değişmektedir. Hali hazırdaki toplumsal yapı içerisindeki mesleklere yönelik bakış cinsiyetlere göre de farklılaşmakta, kadınların ve erkeklerin bu konudaki düşüncesi

değişmektedir. Bugün Türkiye'deki hangi mesleğin en iyi meslek olduğu hususunda, kadınların "doktorluğu" erkeklerin ise "öğretmenliği" ilk sıraya koydukları görülmüştür. Kadınların günümüz Türkiye'sinde en iyi meslek sıralamasında; doktor (%22,9), öğretmen (%21,9), siyasetçi (%8), futbolcu (% 6,9), subay (%6,6), avukat-hakim (%6,3), sanatçı (%6,3), ilim adamı (%5,9), sanayici (%4,9) tüccar (%2,4), mühendis (%2,1), manken (%2,1) yer alırken, erkeklerin en iyi meslek sıralaması ise öğretmen (%19), doktor (%17,6), futbolcu (%12,3), ilim adamı (%11,2), sanayici (%9,8), siyasetçi (%6,7), subay (%5,9), tüccar (%5,6), avukat-hakim (%4,8), sanatçı (%3,9), manken (%2) ve mühendis (%0,3) şeklinde olduğu görülmektedir. Diğer taraftan "Çocuğunuzun hangi mesleğe sahip olmasını istersiniz?" içerikli bir soruya verilen cevaplarda ise sıralamada bazı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Kadınlar en çok çocuklarının sırasıyla doktor (%27,4), öğretmen (%21,5), ilim adamı (%15,3), avukat-hakim (%9,7), mühendis (%5,2), subay (%4,9), siyasetçi (%2,8), sanatçı (%2,1), futbolcu (%2,1), sanayici (%1,7) ve tüccar (%0,7) olmasını isterlerken, erkekler çocuklarının sırasıyla öğretmen (%19,6), doktor (%19,3), ilim adamı (%18,5), avukat-hakim (%10,1), subay (%7,1), futbolcu (%5,6), sanayici (%5), siyasetçi (%3,4), tüccar (%3,1), mühendis (%2,5), sanatçı (%1,4) ve manken (%0,3) olmasını istemektedirler. Bu sıralamalar içerisindeki değişimler de göstermektedir ki, hem kadınlar hem de erkekler, günümüzde önemli kabul ettikleri futbolcu veya sanatçı olmayı çocuklarına uygun görmemektedirler. Bunlara karşılık doktorluk ve öğretmenliğin yanında sıralamada ilk sıralara koydukları ilim adamı, avukat-hâkim ve subay olmayı çocukları için daha çok uygun bulmaktadırlar. Burada hali hazırda önemli bulunan mesleklere karşılık, arzulanan, beğenilen ve ideal görülen mesleklerin tercih edildiği görülmektedir.

İnsanlar ideal kabul ettikleri ve iyi buldukları mesleğe sahip olmada karşılaştıkları gereklilikleri, fırsat eşitsizliklerini ve imkânsızlıkları bir engel olarak kabul etmektedirler. Cinsiyet grupları içerisinde, iyi bulunan mesleğe ulaşmada engel görülen faktörler, benzer olarak ifade edilse de, kadınların ve erkeklerin önemli fikir farklılığı taşıdıkları görülmektedir. "Eğitimi" iyi bir mesleğe sahip olmada kadınların %36,1'i, erkeklerin %35,6'sı engel olarak kabul ederken, "maddi imkânsızlıkları" kadınların %36,1'i erkeklerin %34,2'si engel olarak ifade etmektedirler. Hem kadınlar hem de erkekler, eğitim ve maddi imkânları iyi bir mesleğe giden yolda gerekli bulmaktadırlar. Diğer taraftan erkeklere göre kadınlar "sosyal çevre"nin yetersizliğini iyi bir mesleğe ulaşmada daha çok engel olarak görmektedirler. Kadınların %16,3'ü erkeklerin %13,2'si bu konuda sosyal çevreyi engel olarak belirtmektedirler. Erkekler ise iyi bir mesleğin engelleri içerisinde "siyasi bir desteğin eksikliği"ni, kadınlara göre daha çok önemli bulmaktadırlar. Erkeklerin %17,1'i kadınların ise %11,5'i siyasi bir destekten mahrumiyeti, engel olarak kabul etmektedirler. Aslında bu faktörlerin iyi bir mesleğe giden yolda engel olarak görülmesinde, kadınların ve erkeklerin toplumsal yapı içerisindeki konumları ve cinsiyet gruplarının sosyal imkân

ve fırsatları elde edip etmemesiyle yakından alakalıdır. Zira bazı durumlarda bireysel meslek tercih ve beğenileriyle, toplum içerisinde cinsiyetlere uygun olarak görülen meslekler farklılaşabilmektedirler. Sonuçlara dikkat edildiğinde özellikle kadınların, bu durumu yaşayan cinsiyet grubu olarak bazı sosyal imkânsızlıklarla karşı karşıya bulunduğu görülmektedir.

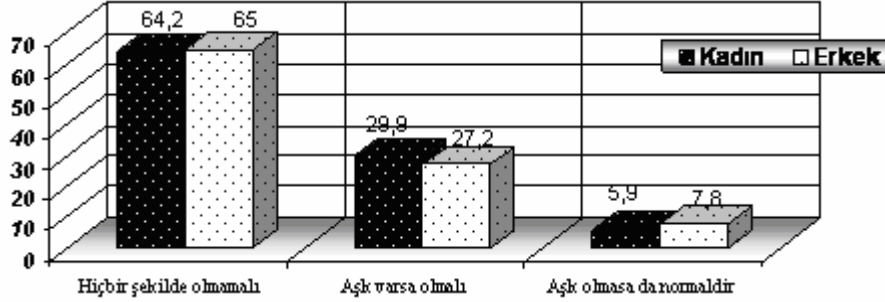
4.4. Sosyal İlişkiler ve Hayata Karşı Bakış

Kadınların önceki bölümde de ifade edildiği üzere, kendilerini erkeklere nispeten daha şehirli görmelerine karşılık, sosyal ilişkilerinde yaşamakta oldukları yalnızlık duyguları, erkeklere göre biraz daha yüksek olduğu görülmektedir. Şehir gibi nüfusun yoğun ve kalabalık olduğu, yakın mesafedeki sosyal ilişkilerin bulunduğu bir sosyal ortam içerisinde kadınlar, erkeklere göre daha çok yalnızlık yaşamaktadırlar.

Bu konuyla alakalı olarak “Çok sayıda kişiyle ilişkide olmama rağmen kendimi yalnız hissediyorum” ifadesine kadınların %26,1’i erkeklerin %22’si katılmakta iken, kadınların %64,8’i erkeklerin %71,7’ü katılmamaktadır. Kadınların %9,1’i erkeklerin 6,8’i ise bu konuda bir fikir belirtmemektedirler. Konuyu cinsiyet, yaş ve yalnızlık ilişkileri dahilinde karşılaştırdığımızda, kişilerin yaş seviyelerindeki bir artmaya karşılık, yalnızlık duygularının da doğrusal olarak arttığını görmekteyiz. Örneğin bu ifadeye genç erkeklerin %21,1, genç kadınların %28,4’ü katılmakta iken, 50 ve daha üstü yaşlı gruptaki erkeklerin %25’i, kadınların %44,4’ü katılmakta ve kalabalıklar içerisinde yalnız olduklarını ifade etmektedirler. Bu konuda cinsiyet, gelir ve yalnızlık ilişkisine baktığımızda, araştırmamız sonuçlarına göre gelir ile yalnızlık arasında ters yönlü bir ilişki görülmüştür. Gelirdeki artışa karşılık, yalnızlık duygularında azalma olurken, gelirdeki herhangi bir azalmaya karşılık yalnızlık duygularında bir artış söz konusu olmaktadır. Zira üst gelir grubunda yer alan erkeklerin %14’ü kadınların %6,7’si kendilerini yalnız olarak görürken, alt gelir grubundaki erkeklerin %22,9’u kadınların %28’i kendilerini yalnız olarak bulmaktadırlar. Burada da görüldüğü üzere üst gelir grubundaki erkekler, kadınlara göre daha çok yalnızlık yaşarken, alt gelir grubunda kadınlar erkeklere göre biraz daha fazla oranda yalnızlık yaşamaktadırlar. Diğer taraftan medeni durum ile yalnızlık ve cinsiyet ilişkisine dikkat edildiğinde evlilerin bekârlara göre kendilerini daha yalnız kabul ettikleri görülmüştür. Bu konuda evli kadınların %27’si erkeklerin %22’si kendilerini yalnız olarak görürken, bekâr kadınların %21,7’si erkeklerin ise %20,9’u çok kişi ile ilişkide olmalarına rağmen kendilerini yalnız bulmaktadırlar. Evli kadınların evli erkeklere göre biraz daha fazla yalnızlık yaşadıkları dikkatimizi çeken bir konudur.

İnsan neslinin devamını sağlayan ve bireylerin haz, cinsel doyum ve tatminine imkân tanıyan cinsel ilişkiye yönelik, her toplumda belirli bir düzenleme ve kurallar dizgesi getirilmiştir. Toplumumuzda bu ilişkinin meşru bir şekilde gerçekleştirildiği yer olarak evlilik müessesesi uygun kabul edilmiştir. Toplum içerisinde cinsellikle alakalı cinsiyetlere özgü kabul edilen değerler ve normlar, onların cinsel tutum ve davranışlarının şekillenmesinde etkilidir. Bu hususta katılımcılar

içerisindeki kadınlar ve erkekler, evlilik öncesi cinsel ilişkiye genel olarak karşı olmakla birlikte, bazı konulardaki tutumlarının düzeyi değiştiği tespit edilmiştir.

Grafik 4: Cinsiyetlere Göre Evlilik Öncesi Cinsel İlişki

Genel olarak hem kadınlar hem de erkekler, evlilik öncesi ilişkiyi daha az onaylamaktadırlar. Kadınların %64,2'si erkeklerin %65'i evlilik öncesi cinsel ilişkiye karşı olduklarını ifade etmişlerdir. Kadınlar ve erkekler içerisinde evlilik öncesi cinsel ilişkiyi onaylamayan bu düşünceler ve tutumlar, toplumsal norm ve beklentiler ile uygunluk göstermektedir. Ancak diğer taraftan, cinsiyet grupları içerisinde gerek "aşk varsa olmalı" ve gerekse "aşk olmasa da normaldir" ifadelerine katılım düzeylerindeki yükseklik, geleneksel normları dikkate aldığımızda, küçümsenmeyecek bir oranı göstermektedir. Hatta bu doğrultuda kadınların erkeklere göre daha çok "aşk varsa olmalıdır" görüşünü taşıdıkları tespit edilmiştir. Kadınların %29,9'u, erkeklerin %27,2'si aşk varsa evlilik öncesinde meydana gelebilecek bir ilişkiyi hoş karşılamaktadırlar. Aynı zamanda kadınların %5,9'u, erkeklerin %7,8'i ise aşk olmasa da evlilik öncesi ilişkinin normal olduğunu beyan etmişlerdir.

Kadınların normal şartlarda evlilik öncesi ilişkiye daha çok karşı olması beklenir. Kadınların erkeklere göre evlilik öncesi cinsel ilişkiye daha olumsuz durmalarını beklemek, evliliğe yönelik toplumumuzun cinsiyetlere çizmiş olduğu normlar, roller ve beklentilerin yanında, kadının "namus"u temsil ettiği inancından kaynaklanır. Örneğin bir erkeğin karısını aldatması halinde daha az bir çatışma yaşanır ve evlilik müessesesi dağılmazken, kadının aldatmaları namus değerini tahrip ettiği için evliliğin yıkılmasına ve hatta çeşitli şiddet olaylarının meydana gelmesine sebep olabilmektedir. Aynı zamanda erkek için bu tür hususlar toplum içerisinde "elinin kiri, erkeğe yakışır" gibi ifadeler ile sevimli bir kılıfa büründürülmesi, kadının yasaklamalarla sürekli ön plana çıkarılması, onlarda bastırılmış bir haksızlık duygusunun oluşmasına da neden olmaktadır. Bu nedenle kadınlardaki geleneksel norm ve beklentilere karşı, evlilik öncesi cinsel ilişkiye olan tutumlarını, eşitlik isyanı çerçevesindeki itirazları şeklinde de değerlendirmek, daha doğru olacaktır.

SONUÇ

Toplum içerisinde hayatını sürdüren bireyler, istediği şekilde veya tesadüfi olarak hareket etmez, davranışlarını ait olduğu sosyal dünyanın öncelikli kültürel zihniyet kalıplarına uygun olarak gerçekleştirirler. Bu dünya içerisinde yer alan kadınlar ve erkekler, cinsiyet itibarıyla kendi başlarına biyolojik bir varlık iken toplumsal alana girdiklerinde, bu yapıdan farklı olarak toplumsal rol ve değerler elbisesini giyerler. Her toplum, üyelerine farklı desenlerde farklı elbiseleri uygun görür. Zamanın ve toplumun şartları itibarıyla giydiği bu elbisenin kalıbı, biçimi ve rengi de farklılaşır. Dolayısıyla bireyin cinsiyet değerlerinin, bir kültür motifini üzerinde taşıdığını söyleyebiliriz.

Cinsiyetler arasındaki tavır farklılıkları, bir bakıma toplum olarak bizim onlardan neyi beklediğimizi gösterir. Toplumun gösterdiği tepki ve onaylamalar ise beklenen davranış ile gerçekleşen davranış arasındaki farka dayalı olarak çeşitli boyutlarda olur. Bu haliyle insanlar üzerinde etkili olan cinsiyet değerlerinin, denetleyici, sınırlandırıcı ve rehberlik edici bir şekilde pek çok işlevi bulunmaktadır. Hiç kimse bir toplum içerisinde sosyal ilişkilere tesir eden bu değerleri görmezden gelemez ve bu değerlere kayıtsız kalmaz. Günlük hayatın her köşesinde, evde, okulda, işte, otobüste, çarşıda ve pazarda kısacası sosyal ilişkilerin yaşandığı her alanda bu değerler varlığını gösterir. Örneğin çocuğuna kötü davranan anne, yuvasına karşı sorumluluklarını yerine getirmeyen baba, sürekli dışarlarda gezinen genç kız, kızlar gibi giyinen ve tavır takınan erkek çocuğu, kültürel rol beklentilere aykırı hareket ettiği için toplum tarafından kınanılır ve tepkiyle karşılaşır. Bu tepki ve onaylamalar doğrultusunda kültürün ifade ettiği önceliklere göre şekillenen cinsiyet kalıpları ve değerleri, o toplumun cinsiyet kültürünü oluşturur. Yani kültürün cinsiyetlere yönelik bölümü ve bu alanda kültürün geliştirdiği hükümler, cinsiyet kültürünü ifade eder.

Cinsiyet kültüründe meydana gelen değişme ve farklılaşmalar, sosyal ilişkilerin niteliğine tesir ettiği gibi yeni rol ve davranışların ortaya çıkmasına da sebep olur. Geleneksel cinsiyet norm ve değerlerinin değişme ile karşı karşıya bulunması, toplum içerisindeki cinsiyet ile alakalı hususlarda sancılı bir sürecin ve çatışmaların göstergesidir. Geleneksel cinsiyet kalıp yargıları karşısında, yeni cinsiyet değerleri ile karşılaşan insanlar hoş görmeme, kınama ve reddetme tutumlarının yanında uyum davranışları da gösterebilirler. Özellikle aynı çatı altında yaşayan hem kadınlar hem de erkekler arasında bu konuyla alakalı takınılan tutumlar, sadece aile içi uyumu ve huzuru değil, aynı zamanda toplumsal sıhhati ve dengeyi de belirleyen önemli bir faktördür. Burada cinsiyet grupları içerisinde farklılaşma nispetinde, çatışmaların yaşanacağı açık bir gerçektir.

Ülkemizde geleneksel normların ön gördüğü üzere cinsler arasında tamamlayıcılık ile

gerçekleşen, nisbi bir eşitlik söz konusu olmuştur. Kadın ve erkek ilişkilerinin cinslerin fiziki özelliklerine göre iş bölümü ile tayini nisbi bir eşitliği mümkün kılmıştır. Kültürümüz içerisindeki hayatın yükünü eşit ve adil omuzlama prensibi doğrultusunda kadın ve erkek, kendilerine özgü işleri ve sorumlulukları yerine getirerek, dayanışma içerisinde bir birlerini tamamlamışlardır. Bu doğrultuda cinsiyetlere mahsus olan roller çerçevesinde, kadının ve erkeğin davranışlarının sınırları belirgin bir şekilde çizilmiştir.

Ancak modernleşme süreçleriyle birlikte özellikle kadınların iş imkânlarını elde etmesi, eğitim seviyesinin yükselmesi cinsiyet rol ve değerlerinde de önemli değişimlere sebep olmuştur. Bu süreçte kadınlar daha çok erkeklerin, erkekler de kadınların rollerini üstlenmişlerdir. Kadınlar erkekler gibi evin geçimi için aile dışında çalışırken, erkekler de ev işlerinde ve çocuk bakımında eşlerine yardım etmişlerdir. Bu süreçlerle birlikte geleneksel toplum içerisindeki kadının ve erkeğin rolleri arasındaki mesafe azalmış ve benzerlik arz etmeye başlamıştır.

Çalışma içerisinde elde edilen bulgular da bu düşünceleri desteklemektedir. Zira sonuçlardan görüldüğü üzere, toplumumuz içerisinde yaşayan kadının ve erkeğin üstünde geleneksel norm ve değerler hala etkisini sürdürmekle birlikte, bu normlarda bir değişimin de olduğu gözden kaçmamaktadır. Değişen normlara karşı erkeğin ve kadının bakışı farklılaşmakta ve daha çok kendi cinsiyet grubu lehinde tutumlar sergilediği görülmektedir. Zira evde erkeğin üstün olmasına ve sözünün geçmesine kadınlar, ev işlerinde erkeğin kadına yardımcı olmasına ise daha çok erkekler karşı bir tutum içerisinde buldukları tespit edilmiştir. Esasında genel olarak kadınlar, gerek aile içi kararlarda, rollerde ve gerekse toplumsal alanda erkeklerin hâkimiyetlerinin olduğunu düşünmekte ve buna yönelik bir itirazları bulunmaktadır. Bu itibarla kadınlar nisbi bir eşitliğe karşı erkeklere özgü alanlara yönelerek ve adeta yarışarak değişimin sınırlarını zorlamakta ve değişime kapı aralamaktadırlar. Ancak kadının doğal ve geleneksel rollerinin hala varlığını sürdürdüğü bir ortamda yeni rolleri edinmeye çalışması, üzerine ilave yükleri de beraberinde getirmekte ve kadınların daha çok yalnızlık duygusunu yaşamalarına neden olmaktadır.

Kadınların değişim sürecinin içerisinde erkeklere göre daha çok yer aldığını kendilerini tanımlama hususunda ortaya koymaktadırlar. Zira araştırma sonuçlarında kadınlar erkeklere göre kendilerini daha çok geleneksellik ile modernlik arasında geçiş aşamasında kabul ederken, erkeklerin geleneksel olarak kendilerini tanımlamakta olduğu görülmüştür. Erkekler bu doğrultuda kadınlara göre daha çok geleneklerine bağlı, akrabalarına düşkün, daha çok milliyetçi ve muhafazakâr bir tutum içerisinde iken, kadınlar akrabalarına daha az düşkün, özgürlüğe ve bağımsızlığa daha çok önem veren bir durumda yer almaktadırlar. Bulgular toplum içerisindeki kadınların daha çok değişime dönük olduğunu bize göstermektedir. Ancak diğer taraftan kadınların yetişme sürecinde geleneksel faktörlerin etkisi altında oldukları önemli bir gerçektir. Özellikle kimlik oluşumunda kadınlar ailenin, erkekler ise arkadaşların ve çevre faktörlerinin daha

çok tesiri altında kaldıklarını ifade etmektedirler. Bu durum toplumsal yapı içerisinde kadınların ev içi sorumluluklara ve ilişkilere, erkeklerin ev dışı ilişkilere yönelik olmasıyla uygunluk göstermektedir. Aynı doğrultuda kadına toplum içerisinde ev içi rollerin biçilmesi, onların siyasi katılım profiline de etki etmektedir. Çünkü araştırmada kadınların aktif siyasi katılımlarının, erkeklere göre düşük olduğu görülmüştür. Kadınların siyasi katılımı, en çok oy verme davranışı şeklinde gerçekleşerek erkeklere göre bir farklılık göstermiştir.

Genel olarak bu araştırmadan çıkardığımız sonuç itibarıyla, kadın ve erkek cinsiyet grubunun özelliklerinin kendine mahsus olan yönleri bulunmakla birlikte, her iki cinsiyet grubunun da toplumsal faktörlerin etkisi altında olduğu söylenebilir. Bu sebeple kadının ve erkeğin davranışlarını yorumlarken, toplumsal yapının mevcut normlarının yanında, bu yapıya tesir eden harici faktörleri ve her an içinde yaşadığımız değişim süreçlerini de dikkate almak gerekir. Diğer taraftan özellikle bu değişim süreçlerinin yoğun yükü ve etkisi altında bulunan, kadınları ve erkekleri at başı yarıştırmak ve ezmek yerine, onların cinsiyet özelliklerine uygun rolleri gerçekleştirmelerine imkân tanımak ve hayatın yükünü paylaşdırmak, kanaatimizce daha doğru olacaktır. Bu durum cinsler arasında nisbi bir eşitliği sağlayacağı gibi, dünyayı değiştirmek ve dönüştürmek için de insanlara önemli bir güç kazandıracaktır.

KAYNAKÇA

- Arkanoç, Sibel. (1993), **Grup İlişkileri**, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Atkinson, Rita Richard ve Hilgard, Ernest. (1995) **Psikolojiye Giriş II**, İstanbul: Sosyal Yayınları..
- Beutel, Ann M. and Marini, Margaret M. (1995) **“Gender and Values”**, **American Sociological Review**, V.60, N.3, Washington, p.436-448.
- Bilgin, Mehmet. (2001), **“Üniversite Öğrencilerinin Değerlerinin ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İrdelenmesi”**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.8, S.8, Adana, s.40-48.
- Dahl, R. A.(1993), **Demokrasi ve Eleştirileri**, (Çev.:L. Köker), Ankara, T.D.V.Yay.
- Doğramacı, Emel. (1992), **Türkiyede Kadının Dünü ve Bugünü**, Ankara, Türkiye İş Bankası Yay.
- Dökmen, Zehra Y. (2004), **Toplumsal Cinsiyet**, İstanbul, Sistem Yayıncılık.
- Dönmezer, Sulhi. (1988), **Sosyoloji**, Ankara, Savaş Yayınları.
- Erkal, Mustafa. (1996), **Sosyoloji**, İstanbul, Der Yayınları.
- Eröz, Mehmet. (1991), **“Evlence ve Düğün Törenleri ile İlgili Türk Gelenekleri”**, Aile Yazıları, Ankara, Aile Araştırma Kurumu. s. 298-305.
- Eröz, M. ve Güler, A. (1999), **Türk Ailesi**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- Fichter, Joseph.(1991), **Sosyoloji Nedir?**, (Çev.; N.Çelebi), Konya, Toplum Yayınları.
- Flowers, Erin Wehr. (2006),**Differences between Male and Female Students Confidence, Anxiety and Attitude toward Learning Jaz İmprovisation**, **Journal of Research in Music Education**, V.54, No.4., p.97-105.
- Frederiksen, Bodil Folke. (2000), **“Popular Culture, Gender Relations and Democratization of Everyday Life in Kenya”**, **Journal of Southern African Studies**, Vol.26, No.2. p.78-87.

F.Ü.Sosyal Bilimler Dergisi 2009-19/2

- Güngör, Erol. (1998), **Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar**, İstanbul, Ötüken Yayınları.
- Güngör, Erol. (1997), **Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak**, İstanbul, Ötüken Yayınları.
- Humphrey, Frederic and Libby, Roger. (1969), **“Attitude Change Among Professional Towards Sex Education For Adolescents”**, *The Family Coordinator*, Vol.18, No.4., p.36-42.
- Kalaycıoğlu, Ersin. (1995), **Çağdaş Siyasal Bilim**, İstanbul, Beta Yayınları.
- Lupton, Deborah. (2002), **Duygusal Yaşantı**, (Çev. M.Cemal), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Malinowski, Bronislaw; (1990), **Büyük, Bilim ve Din**, (Çev. Saadet Özkel), İstanbul, Kabcacı Yayınevi.
- Marshall, Gordon. (1999), **Sosyoloji Sözlüğü**, (Çev. O.Akınhay-D.Kömürcü), Ankara, Bilim ve Sanat Yay.
- Moghadam, Valentine M. (1999), **“Gender and Globalization: Female Labor and Women’s Mobilization”** *Journal of World Systems Research*, V.2. p.367-388.
- Moir, Anne ve Jessel, David. (2002), **Beyin ve Cinsiyet**, (Çev. Tarık Demirkan), İstanbul, Pencere Yayınları.
- Mudd, Emily H. (2002) **“Women’s Conflicting Values”**, *Journal of Marriage and Family Living*, Vol.8, No.3., p.50-65.
- Mukhopadhyay, Maitrayee. (2002), **“Same Thoughts on Gender and Culture”**, *Development in Practice*, Vol.5, No.4
- Newman, Louise K. (2002), **“Sex, Gender and Culture: Issues in the Definition, Assesment and Treatment of Gender Identity Disorder”**, *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 2002, V.7, p.358-367
- Nirun, Nihat. (1994), **Aile ve Kültür**, Ankara , Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Özen, Dilek ve Bayraktar, Rüveyde. (1993), **“Annenin Çalışma Durumunun Çocuğun Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıp Yarguların Gelişimi Üzerindeki Rolü”**, VII Ulusal Psikoloji Kongresi, 22-25 Eylül 1992, Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, s.65-75
- Paglia, Camile. (2004), **Cinsel Kimlikler**, (Çev. Didem Atay-Anahid Hazeyan), Ankara, Epos Yay.
- Robert, Mary Louise. (1998), **“Gender, Consumption and Commodity Culture”**, *The American Historical Review*, Vol.103, No.3, p.817-844.
- Rokeach, Milton. (1973b), **The Nature of Human Values**, New York, The Free Pres.
- Saran, Nephani. (1975), **Üniversite Gençliği**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Ed. Fak. Yayınları.
- Sarıbay, A.Yaşar. (1994), **Siyasal Sosyoloji**, İstanbul , Der Yayınları.
- Sartori, Giovanni. (1991), **Demokrasi Kuramı** (Çev.: D. Baykal), Ankara, S. İ. T. D. Yayınları.
- Sencer, Muzaffer, (1989), **Toplum Bilimlerinde Yöntem**, İstanbul , Beta Yayınları.
- Tallichet, Suzanne E. ve Willits, Fern K. (1986) **“Gender-Role Attitude Change of Young Women: Influential Factors from a Panel Study”**, *Social Psychology Quarterly*, Vol.49, No.3. p.106-133.
- Thornton, Alwin and Camburn. (1983), **“Couses and Consequences of Sex Role Attitudes and Attitude Change”**, *American Sociological Review*, Vol.48, No.2, April., p.212-220.
- Trumbach, Randolph. (1991), **“Sex, Gender and Sexual Identity in Modern Culture: Male Sodomy and Female Prostitution in Enlightenment London”** *Journal of the History of Sexuality*, V.2, No.2., p.186-193.
- Türküne Mualla. (1995), **Eski Türk Toplumunda Cinsiyet Kültürü**, Ankara, Ark Yayınevi.
- Ünal, Cavit. (1991a), **“Cinsiyete Bağlı Psikolojik Farklar ve Türk Çocukları Üzerinde Bir Karşılaştırma”**, **Aile Yazıları**, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. s.40-48
- Ünal, Cavit. (1981b), **Genel Tutumların veya Değerlerin Psikolojisi**, Ankara, A.Ü.D.T.C.F . Yayınları.
- Wark, Jayne. (1997), **“Wendy Geller’s 48-Hour Beauty Blitz; Gender, Clas, and the Pleasures of Popular Culture”**, *Art Journal*, Vol.56, No.4., p.40-48.

Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın Ve Erkek...
Wells, Jess. (1997), **Kadın Gözüyle Batı Avrupa'da Fahişeliğin Tarihi**, İstanbul, Pencere Yayınları.